

вим комунікаціям, і що швидше розповсюджуються технологічні нововведення, то інтенсивніше ростуть і знаходять зрілість інтегровані маркетингові комунікації. У силу своєї ефективності і технологічності інтегровані маркетингові комунікації у останньому десятилітті отримали широке визнання.

Отже, подальший розвиток готельного господарства в Україні вимагає проведення ґрунтовних маркетингових досліджень, основою яких може бути аналіз фактичних показників і тенденції діяльності готельних підприємств. Розвиток готельного ринку може стати і каталізатором економічного піднесення, чому сприятимуть інтегровані маркетингові комунікації, тому що їх можна розглядати не тільки, як складову комплексу маркетингу, а й як результат діяльності всієї програми підприємства, що несе певний інформаційний вплив, через який підприємство підтримує зв'язок з клієнтами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бернет Дж., Мориарти С. Маркетингове комунікації: інтегрований похід / Пер. с англ. под ред. Божук С. Г. – СПб.: Питер, 2001. – 864 с.
2. Голова А. Г. Інтегровані маркетингові комунікації // Маркетинг в Росії і за кордоном. – 2006. – № 10. – С. 37-46.
3. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия. Учеб.- практ. пос. / М. С. Абрютина, А. В. Грачев. – 2-е изд., испр. – М.: Издательство «Дело и сервис», 2000. – 256 с.
4. Голубков Е. П. Маркетинговые исследования: теория, методология и практика. / Е. П. Голубков. – 2-е изд. М.: Финпресс, 2000. – 464 с.
5. Бутенко Н. В. Маркетинг. / Н. В. Бутенко. – К.: Атіка, 2008. – 300 с.
6. Голова А. Роль ИМК (интегрированных маркетинговых коммуникаций) в создании брендов // Маркетинг и реклама. – 2003. – № 3 (79). – С. 34-36.

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА

FINANCIAL RISKS AND EFFECT THEREOF ON FINANCIAL SECURITY OF A COMPANY

У статті розглянуто роль фінансових ризиків у системі фінансової безпеки підприємства. Розкрито сутність понять: «ризик» та «фінансовий ризик». На основі опрацьованих наукових джерел узагальнено види фінансових ризиків. Виділено та охарактеризовано види фінансових ризиків, які безпосередньо впливають на фінансову безпеку підприємства. Проаналізовано методи зниження і нейтралізації фінансових ризиків та запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: ризик, фінансовий ризик, фінансова безпека підприємства, види фінансових ризиків, методи усунення фінансових ризиків.

В статье рассмотрена роль финансовых рисков в системе финансовой безопасности предприятия. Раскрыта сущность понятий: «риск» и «финансовый риск». На основе обработанных научных источников обобщены виды финансовых рисков. Выделены и охарактеризованы виды финансовых

рисков, которые непосредственно влияют на финансовую безопасность предприятия. Проанализированы методы снижения и нейтрализации финансовых рисков и предложены пути их устранения.

Ключевые слова: риск, финансовый риск, финансовая безопасность предприятия, виды финансовых рисков, методы устранения финансовых рисков.

This article discusses the role of financial risks in the financial security system. Natures of "risk" and "financial risk" concepts have been considered. Based on processed scientific sources types of financial risks have been generalized. Types of financial risks directly affecting company's financial security have been identified and characterized. Methods of mitigating and removing financial risks have been analyzed, and ways to eliminate such risks have been suggested.

Key words: risk, financial risk, financial security of a company, types of financial risks, ways to eliminate financial risks.

УДК 658.15-049.5:005.334

Цвайг Х.І.

к.е.н., доцент кафедри економіки та економічної безпеки
Львівський державний університет внутрішніх справ

Михаліцька Н.Я.

к.держ.упр.,
доцент кафедри менеджменту
Львівський державний університет внутрішніх справ

Постановка проблеми. В умовах сучасної економічної кризи, у період світової глобалізації та нестабільності ринку, значного коливання цін на сировину і матеріали підприємствам потрібна адекватна система фінансової безпеки. Забезпечення фінансової безпеки необхідно для стабілізації фінансового стану, за якого закладаються основи для майбутнього розвитку, оскільки без протидії фінансовим ризикам неможливо досягти стану, за якого

забезпечується фінансова стабільність, а також купівельний, позитивний розвиток господарюючого суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню проблем, які пов'язані з фінансовими ризиками підприємства приділяли увагу такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як: В. Н. Угодовських [1], І. А. Бланк [2], Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова [3], І. Ю. Івченко [4], О. А. Землякова, Л. С. Савочка [6], І. І. Хаханова [7], Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна [8].

Постановка завдання. Метою дослідження є встановлення сутності понять «ризик» і «фінансовий ризик», узагальнення та характеристика видів фінансових ризиків, які безпосередньо впливають на фінансову безпеку підприємства, аналіз методів зниження і нейтралізації фінансових ризиків.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах невизначеності української економіки найбільш актуальним є забезпечення фінансової безпеки як самих підприємств, так і держави загалом. Будь-яке підприємство незалежно від організаційно-правової форми та галузевої приналежності стикається з необхідністю вирішення проблем власної економічної безпеки, причому виникають ці проблеми не тільки в кризові періоди, але і при роботі в стабільному економічному середовищі. Серед функціональних рівнів економічної безпеки, фінансова, вважається провідним і вирішальним, оскільки в ринкових умовах господарювання фінанси є рушійною силою будь-якої економічної системи.

Як відомо, фінансово-господарська діяльність промислових підприємств у всіх її формах пов'язана з численними зовнішніми та внутрішніми ризиками. У залежності від сфери діяльності, фінансової структури, конкурентної позиції і технологічних особливостей кожне промислове підприємство має свій власний «портфель ризиків». Саме тому вдале управління ризиками є запорукою його фінансової стійкості і стабільного розвитку.

Ризик – це діяльність, пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якої існує можливість кількісно і якісно оцінити ймовірність досягнення передбачуваного результату, невдачі і відхилення від цілі. У підприємницькій діяльності під ризиком розуміють можливість втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або появи додаткових витрат у результаті його виробничої і фінансової діяльності [1, с. 6-7].

Діяльність підприємств в умовах ринкової економіки тісно пов'язана з різними видами ризиків. Найважливішою складовою ризику виступає фінансовий ризик, аналіз якого повинен проводитися при ухваленні будь-якого фінансово-господарського рішення. Тому що саме від вдалого управління фінансовими ризиками залежить ефективність забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі його функціонування і розвитку.

Таким чином, фінансовий ризик – це результат вибору його власниками або менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного цільового результату фінансової діяльності при вірогідності настання економічного збитку (фінансових втрат) через невизначеність умов його реалізації [2, с. 522].

З метою цільового дослідження фінансових ризиків, доцільно узагальнити їх види. На основі опрацьованих наукових джерел встановлено, що різні автори виділяють різні види фінансових ризиків.

Так І. О. Бланк до фінансових ризиків відносить ризик зниження фінансової стійкості, ризик неплатоспроможності, інвестиційний ризик, інфляційний ризик, процентний ризик, валютний ризик, депозитний ризик, кредитний ризик, податковий ризик, інноваційний ризик, криміногенний ризик та інші види ризиків. До групи інших видів ризиків автор відносить такі види ризиків, як: форс-мажорний, емісійний, ризик запасів товарно-матеріальних цінностей, ризик несвоєчасного здійснення розрахунково-касових операцій [2, с. 524-527].

Л. О. Коваленко та Л. М. Ремньова, подібно до підходу І. О. Бланка, також класифікують фінансові ризики на ризик зменшення фінансової стійкості, неплатоспроможності, інфляційний, процентний, інвестиційний, депозитний, кредитний та валютний. Проте, вони дещо розширюють дану класифікацію, уточнюючи перелік інвестиційних та валютних ризиків. До складу інвестиційних фінансових ризиків вони виділяють ризики реального і фінансового інвестування, а до валютних – ризик вибору валюти та ризик коливання курсу валюти [3, с. 357-358].

І. Ю. Івченко фінансові ризики поділяє на три види ризиків: валютні (економічний валютний ризик, ризик переказу, ризик угод), процентні та інвестиційні. Окрім цього, групу кредитних ризиків, автор виділяє, як підвид процентних ризиків, до якої відносить майновий ризик, моральний ризик та діловий ризик [4, с. 37-42].

В. Н. Уродовських фінансові ризики поділяє на два види: ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей та ризики, пов'язані з вкладенням капіталу. До ризиків, пов'язаних з купівельною спроможністю грошей, автор відносить наступні різновидності ризиків: інфляційні, дефляційні, валютні та ризики ліквідності. Ризики, пов'язані з вкладенням капіталу мають такі підвиди: ризики втраченої вигоди, ризики зниження доходності (процентні та кредитні ризики), ризики прямих фінансових втрат (біржові, селективні та ризики банкрутства) [1, с. 10-12].

Таким чином, за результатами проведеного дослідження, вважаємо за доцільне виділити та більш детально охарактеризувати види фінансових ризиків, які безпосередньо впливають на фінансову безпеку підприємства. На нашу думку, до таких ризиків належать:

- ризик зниження фінансової стійкості;
- ризик ліквідності;
- ризик неплатоспроможності;
- кредитний ризик;
- процентний ризик;
- інвестиційний ризик;
- валютний ризик;
- депозитний ризик;
- інфляційний ризик;
- податковий ризик;
- селективний ризик;
- ризик банкрутства;
- криміногенний ризик.

Ризик зниження фінансової стійкості виникає на підприємства за недосконалої структури капіталу (тобто при переважанні позикових коштів над власними), яка своєю чергою веде до виникнення дисбалансу між негативним і позитивним сальдо грошових потоків підприємства за обсягами. Цей ризик є найнебезпечнішим з погляду можливих руйнівних наслідків для власників капіталу.

Ризик ліквідності – це специфічний вид ризику, пов'язаний з можливістю втрат при реалізації цінних паперів або інших товарів, через зміну їх якості і споживчої вартості, що своєю чергою посилює негативний вплив на фінансову безпеку підприємства [1, с. 11].

Ризик неплатоспроможності генерується зниженням рівня ліквідності оборотних активів, що своєю чергою породжує розбалансованість грошових потоків підприємства в часі. Даний вид ризику не менш небезпечний, оскільки у випадку, коли неплатоспроможність не є епізодичною, а постійною, підприємство може швидко втратити свою фінансову стійкість.

Кредитний ризик виникає у фінансовій діяльності підприємства при наданні товарного (комерційного) або споживчого кредиту покупцям. Формою його прояву є ризик несплати або несвоєчасного розрахунку за відпущену підприємством в кредит готову продукцію, що впливає на рівень фінансової безпеки через зниження ліквідності, платоспроможності підприємства та виведення з обігу частини коштів, які можна було б додатково використати з метою отримання додаткового прибутку [5, с. 25].

Процентний ризик – це ймовірність втрат через зміни процентної ставки на фінансовому ринку. Негативним наслідком цього виду ризику може стати значне зниження рівня фінансової безпеки у зв'язку зі: збільшенням витрат зі сплати процентів за кредит у випадку підвищення кредитної ставки; зменшення доходів за депозитними вкладками у випадку зниження депозитної ставки; необхідністю збільшення дивідендних виплат з метою збереження стабільного складу акціонерів.

Інвестиційний ризик характеризує ймовірність збільшення витрат, зменшення доходів і прибутків від інвестиційної діяльності, а також можливість втрати всього інвестиційного капіталу. Відповідно до можливостей інвестиційної діяльності виділяють два основні види інвестиційного ризику: ризик фінансового інвестування (ризик на ринку цінних паперів) і ризик реального інвестування (проектні ризики) [3, с. 357-358].

Валютний ризик, властивий підприємствам, які ведуть зовнішньоекономічну діяльність (імпортують сировину, матеріали, напівфабрикати та експортують готову продукцію). Валютний ризик несе небезпеку зниження рівня фінансової безпеки, що проявляється в недоотриманні передбачених при-

бутків у результаті безпосередньої дії зміни обмінного курсу іноземної валюти, яка використовується в зовнішньоекономічних операціях підприємства, на очікувані грошові потоки від цих операцій.

Депозитний ризик відображає можливість неповернення депозитних вкладів (непогашення депозитних сертифікатів), у результаті невдалого вибору комерційного банку для здійснення депозитних операцій. Даний вид ризику має значний вплив на рівень фінансової безпеки підприємства, оскільки призводить до значного зниження ліквідності та, як наслідок, платоспроможності суб'єктів господарювання [6, с. 52].

Інфляційний ризик – вид фінансового ризику, який полягає у можливості знецінення реальної вартості капіталу (у формі активів фірми), а також очікуваних доходів і прибутку підприємства від укладення фінансових угод або проведення операцій у зв'язку із зростанням інфляції, що своєю чергою призводить до зниження рівня фінансової безпеки, адже підприємство несе реальні втрати. Цей вид ризику носить постійний характер і супроводжує всі фінансові операції підприємства в умовах інфляції.

Під податковим ризиком розуміють ймовірність втрат, яких може зазнати підприємство в результаті кон'юнктурної зміни податкового законодавства або в результаті помилок, допущених підприємством при розрахунку податкових платежів [7, с. 434-435].

Селекційний ризик (від лат. слова selection – вибір, відбір) – це ризик погіршення фінансової безпеки, що пов'язаний з неправильним вибором способу вкладення капіталу, виду цінних паперів для інвестування в порівнянні з іншими видами цінних паперів, при формуванні інвестиційного портфелю.

Ризик банкрутства – це вид ризику, що присутній на підприємстві завжди. Він проявляється у формі небезпеки неправильного вибору способу вкладення капіталу, повної втрати підприємцем власного капіталу і неспроможності розрахуватися за взятими на себе зобов'язаннями [1, с. 11-12].

Криміногенний ризик проявляється у формі оголошення його партнерами фіктивного банкрутства, підробки документів, що забезпечує незаконне привласнення сторонніми особами грошових та інших активів; розкрадання окремих видів активів власним персоналом. На сучасному етапі даний вид ризику має надзвичайно великий вплив на рівень фінансової безпеки підприємства, оскільки його реалізація спричиняє значні фінансові втрати для суб'єктів господарювання [3, с. 356].

На величину фінансового ризику можна впливати через певний фінансовий механізм, виражений у вигляді прийомів фінансового менеджменту і особливої стратегії, які в сукупності утворюють ризик-менеджмент, тобто механізм управління ризиком – виконання робіт з оцінки, уникнення,

утримання, передачі та мінімізацію ступеня ризику. Кінцевою метою ризик-менеджменту є отримання максимального прибутку при оптимальному для підприємця співвідношенні прибутку і ризику.

Оцінка ризику необхідна для визначення ймовірності та розміру втрат, які характеризують величину ризику. При проведенні даної оцінки використовуються різні методи, зокрема:

- якісний аналіз (створення структури ризиків і виявлення їх джерел);
- кількісний аналіз (визначення можливих видів ризику, потенційних зон ризику і факторів виникнення ризиків);
- комплексний аналіз (класифікації підприємств за рівнем фінансового ризику).

Для того, щоб забезпечити фінансову безпеку підприємства і забезпечити отримання прибутку при найменших втратах, необхідно вжити заходів щодо врегулювання виявлених ризиків. Управління ризиком можна охарактеризувати, як сукупність дій, спрямованих на попередження ризикових ситуацій і вживання заходів до виключення або зниження негативних наслідків настання таких подій [8, с. 269].

Зіткнувшись з ризиком, підприємство може застосувати такі методи зі зниження і нейтралізації фінансового ризику:

- ухилення від ризику;
- прийняття ризику на себе;
- передача ризику;
- диверсифікація;
- об'єднання ризику;
- страхування ризику;
- хеджування;
- використання внутрішніх фінансових нормативів.

Ухилення від ризику – це найбільш простий і радикальний метод нейтралізації фінансових ризиків. Він дозволяє повністю уникнути потенційних втрат, пов'язаних з фінансовими ризиками, однак з іншого боку, не дозволяє одержати прибуток, пов'язаний з ризиковою діяльністю. Крім того, ухилення від фінансового ризику може бути просто неможливим. Тому, як правило, даний метод застосовується лише до дуже серйозних та великих ризиків.

Метод прийняття ризику на себе передбачає пошук підприємством джерел необхідних ресурсів для покриття можливих втрат. У цьому випадку витрати покриваються з будь-яких ресурсів, що залишилися після настання фінансового ризику.

Передача ризику здійснюється за певними напрямками: передача ризику шляхом укладання договору факторингу; шляхом укладання договору поручительства; передача ризику постачальникам сировини і матеріалів; передача ризику шляхом укладання біржових угод [7, с. 444-445].

Одним з найбільш поширених способів нейтралізації фінансових ризиків є страхування. Страхування фінансових ризиків – це страхування, що

передбачає обов'язки страховика за страховими виплатами у розмірі повної або часткової компенсації втрат прибутків (додаткових витрат) особи, на користь якої укладений договір страхування, викликаних наступними подіями: зупинка або скорочення обсягу виробництва в результаті обумовлених у договорі подій; банкрутство; непередбачені витрати; невиконання (неналежне виконання) договірних зобов'язань контрагентом застрахованої особи, що є кредитором по угоді; понесені застрахованою особою судові витрати; інші події.

При об'єднанні ризику підприємство має можливість зменшити рівень власного ризику, залучаючи до вирішення загальних проблем як партнерів інші підприємства і навіть фізичних осіб, зацікавлених в успіху загальної справи [6, с. 54-55].

Диверсифікація – один з найважливіших шляхів нейтралізації фінансових ризиків, дозволяє знижувати окремі види фінансових ризиків: кредитний, депозитний, інвестиційний, валютний.

Хеджування як метод зниження фінансових ризиків представляє собою страхування ризиків від несприятливих змін цін на будь-які товарно-матеріальні цінності за контрактами і комерційними операціями, що передбачають постачання (продажі) товарів у майбутніх періодах [9, с. 481-482].

Багато ризиків не піддаються управлінню підприємствам, які не залежать від виконуваної ними тієї чи іншої діяльності, тобто такі ризики носять систематичний характер. Так до ряду систематичних фінансових ризиків можна віднести такі ризики, як процентний, валютний, інфляційний (який залежить від купівельної спроможності загалом по країні) та податковий.

Однак, є цілий ряд фінансових ризиків, які підприємство при прийнятті доцільних рішень може самостійно усунути. Дані ризики є несистематичними і залежать від діяльності господарюючого суб'єкта. Так щоб не допустити появи інвестиційного ризику, при розробці проектів необхідно враховувати всі ризики, що ведуть до ризику втрат інвестицій, а також недоотримання очікуваних доходів і здійснювати розподіл інструментів управління ризиками за фазами життєвого циклу інвестиційного проекту, також потрібно оцінити ефективність кожного проекту і вибрати найбільш вигідний проект з альтернативних.

Для мінімізації ризику втрати ліквідності і ризику зниження фінансової стійкості необхідно оптимізувати структуру капіталу підприємства. У тому числі необхідно збільшити власні обігові кошти (збільшення статутного капіталу, зниження дивідендів і збільшення нерозподіленого прибутку і резервів), збільшити обсяг довгострокових заощаджень і знизити поточні фінансові потреби (знизити рівень запасів, дебіторську заборгованість, збільшити кредиторську заборгованість, подовжуючи терміни розрахунків з постачальниками великих партій сировини та матеріалів).

Висновки з проведеного дослідження.

У результаті проведеного дослідження видно, що саме фінансові ризики є джерелом негативних впливів на фінансову безпеку підприємства, що і зумовлюється першочерговою необхідністю управління ними.

Процес управління фінансовими ризиками повинен мати свою стратегію і тактику, направлену на мінімізацію наслідків впливу фінансових ризиків. На всіх стадіях проектування систем повинно враховуватися вплив людського фактору, творчість, необхідність роботи в умовах жорстких обмежень часу, впливу стресу.

Крім цього, на основі аналізу основних методів зниження та нейтралізації фінансових ризиків в діяльності промислових підприємств можна зробити висновок, що найбільш ефективний результат можна отримати лише при комплексному використанні різних методів зниження і нейтралізації даних ризиків. У результаті чого, це дасть змогу значно підвищити рівень фінансової безпеки підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Уродовских В. Н. Управление рисками предприятия / В. Н. Уродовских – М.: Вузовский учебник, ИНФРА-М, 2011. – 168 с.

2. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: Учебный курс – 2-е изд., перераб. и доп. / И. А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.

3. Коваленко Л. О. Финансовый менеджмент: Навч. Посіб. – 3-тє вид., випр. і доп. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – К.: Знання, 2008. – 483 с.

4. Івченко І. Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій / І. Ю. Івченко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.

5. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками. / И. А. Бланк – М.: Ника-Центр, 2005. – 600 с.

6. Землякова О. А. Класифікація фінансових ризиків та методи їх зниження / О. А. Землякова, Л. С. Савочка // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2012. – №3. – С. 50-57.

7. Крамаренко Г. О. Финансовый менеджмент. 2-ге вид.: Підручник. / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.

8. Хаханова И. И. Развитие методики управления финансовыми рисками / И. И. Хаханова // Фундаментальные исследования. – 2012. – № 6-1. – С. 269.

9. Финансовый менеджмент: теория и практика. Учебник. – 5-е изд., перераб. и доп. / Под ред. Е. С. Стояновой. – М.: Изд-во «Перспектива», 2003. – 656 с.